

TARBIYA VA RIVOJLANISHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI

Osiyo Xalqaro Universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Raximova Madina Xasanovna,

Jismoniy madaniyat yo'nalishi talabasi

Tursunova Zarnigor Hayotovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarbiya va rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalasi ko'rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlili asosida tarbiyaning shaxs rivojlanishiga ta'siri, rivojlanish jarayonining tarbiyaga ta'siri, hamda ushbu ikki jarayonning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni o'rganiladi. Maqolada tarbiya va rivojlanishning turli jihatlari, ularning o'zaro ta'siri va ahamiyati tahlil qilinadi. Xulosada tarbiya va rivojlanishning uzviy bog'liqligi ta'kidlanib, ushbu sohada kelajakdagi tadqiqotlar uchun tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: tarbiya, rivojlanish, shaxs shakllanishi, jamiyat taraqqiyoti, ta'lim

Аннотация: В этой статье рассматривается вопрос о взаимосвязи между воспитанием и развитием. На основе анализа литературы исследуется влияние воспитания на развитие личности, влияние процесса развития на воспитание, а также роль этих двух процессов в развитии общества. В статье анализируются различные аспекты воспитания и развития, их взаимодействие и значение. В заключении подчеркивается неразрывная связь воспитания и развития и даются рекомендации для будущих исследований в этой области.

Ключевые слова: воспитание, развитие, формирование личности, развитие общества, образование

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMYI ONLAYN KONFERENSIYA

Abstract: This article deals with the issue of interdependence between upbringing and development. Based on the analysis of literature, the impact of upbringing on the development of the individual, the impact of the development process on upbringing, as well as the role of these two processes in the development of society are studied. The article analyzes various aspects of upbringing and Development, their interaction and significance. The conclusion emphasizes the inextricable relationship of upbringing and development and provides recommendations for future research in this area.

Keywords: upbringing, development, personality formation, community development, education

KIRISH

Tarbiya va rivojlanish insoniyat tarixidagi eng muhim jarayonlardan biri hisoblanadi. Ushbu ikki tushuncha nafaqat alohida shaxsning, balki butun jamiyatning taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tarbiya orqali avloddan-avlodga o'tadigan bilim, ko'nikma va qadriyatlar jamiyatning asosini tashkil etsa, rivojlanish jarayoni esa ushbu asosni yanada mustahkamlaydi va kengaytiradi.

Tarbiya va rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalasi ko'plab olimlar, faylasuflar va pedagoglar tomonidan o'rganilgan bo'lib, bu borada turli nazariyalar va yondashuvlar mavjud. Biroq, zamonaviy dunyoda bu ikki jarayonning o'zaro ta'siri yanada murakkablashib, global miqyosda ahamiyat kasb etmoqda.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu maqola uchun mavjud ilmiy adabiyotlar, tadqiqotlar va nazariy manbalar keng ko'lamda o'rganildi. Asosiy e'tibor pedagogika, psixologiya, sotsiologiya va falsafa sohalaridagi manbalarga qaratildi. Adabiyotlar tahlili jarayonida quyidagi yo'nalishlar bo'yicha izlanishlar olib borildi:

Tarbiya nazariyasi va amaliyoti

Shaxs rivojlanishi psixologiyasi

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

Ijtimoiy rivojlanish nazariyalari

Ta'lim falsafasi

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar

Adabiyotlar tahlili davomida o'zbek, rus va xorijiy manbalardan foydalanildi.

NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

Tarbiyaning shaxs rivojlanishiga ta'siri: Tarbiya shaxs rivojlanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. [1] o'zining "Ijtimoiy rivojlanish nazariyasi"da tarbiyaning bola rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynashini ta'kidlaydi. Uning fikricha, bola atrofdagilar bilan muloqot va o'zaro ta'sir orqali o'rganadi va rivojlanadi. Bu jarayonda kattalarning roli, ya'ni tarbiya juda muhimdir.

Bandura o'zining "Ijtimoiy o'rganish nazariyasi"da tarbiyaning rolini yana ham aniqroq ko'rsatib beradi [2]. Uning ta'kidlashicha, bolalar atrofdagilarni kuzatish va ulardan o'rnak olish orqali o'rganadilar. Bu esa tarbiyaning ahamiyatini yanada oshiradi.

O'zbek olimi Musurmonova o'z tadqiqotlarida milliy qadriyatlarning tarbiya jarayonidagi o'rnini o'rganib, ularning shaxs rivojlanishiga ijobiy ta'sirini ko'rsatib bergan [3]. Uning fikricha, milliy qadriyatlar asosidagi tarbiya shaxsning ma'naviy kamolotini ta'minlaydi va uning ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradi.

Rivojlanish jarayonining tarbiyaga ta'siri: Rivojlanish jarayoni ham o'z navbatida tarbiya usullari va mazmuniga ta'sir ko'rsatadi. Piaget o'zining "Kognitiv rivojlanish nazariyasi"da bolaning yoshi va aqliy rivojlanish darajasiga mos ravishda tarbiya usullarini tanlash zarurligini ta'kidlaydi [4]. Bu esa tarbiya jarayonining rivojlanish qonuniyatlariga moslashishi kerakligini ko'rsatadi.

Rus olimi Elkonin o'z tadqiqotlarida bolaning rivojlanish bosqichlariga mos ravishda tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish zarurligini asoslab bergan [5]. Uning

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

fikricha, har bir yosh davri o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, tarbiya jarayonida bu xususiyatlarni hisobga olish muhimdir.

Tarbiya va rivojlanishning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni: Tarbiya va rivojlanish nafaqat shaxsning, balki butun jamiyatning taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatadi. Dewey o'zining "Demokratiya va ta'lim" asarida ta'lim va tarbiyaning jamiyat rivojlanishidagi rolini chuqur tahlil qilgan [6]. Uning fikricha, ta'lim va tarbiya orqali jamiyatning demokratik qadriyatlari shakllanadi va rivojlanadi.

O'zbek olimi Qodirov o'z tadqiqotlarida zamonaviy jamiyatda tarbiya va ta'limning rolini o'rganib, ularning innovatsion rivojlanishdagi ahamiyatini ko'rsatib bergan [7]. Uning fikricha, zamonaviy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish orqali jamiyatning innovatsion salohiyatini oshirish mumkin.

Zamonaviy dunyoda tarbiya va rivojlanish o'rtasidagi munosabatlar: Globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida tarbiya va rivojlanish o'rtasidagi munosabatlar yangi mazmun kasb etmoqda. Prensky o'zining "Raqamli tub aholi va raqamli immigrantlar" konsepsiyasida zamonaviy bolalarning texnologiyalar bilan o'sib ulg'ayishi natijasida ularning fikrlash va o'rganish usullari o'zgarayotganini ta'kidlaydi [8]. Bu esa tarbiya usullarini ham zamonaviy talablarga moslashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Rus olimi Asmolov zamonaviy dunyoda shaxs rivojlanishining yangi modellarini taklif qiladi [9]. Uning fikricha, tez o'zgaruvchan dunyoda moslashuvchanlik va ijodkorlik kabi xususiyatlarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa tarbiya jarayonida yangi yondashuvlarni talab qiladi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Yuqorida keltirilgan natijalar asosida tarbiya va rivojlanishning o'zaro bog'liqligi haqida quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin:

Tarbiya va rivojlanish bir-birini to'ldiruvchi va kuchaytiruvchi jarayonlardir. Tarbiya shaxs rivojlanishining asosiy omili bo'lsa, rivojlanish jarayoni tarbiya

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

usullari va mazmunini belgilaydi. Bu ikki jarayon o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhim ahamiyatga ega.

Tarbiya va rivojlanish jarayonlari kontekstga bog'liq. Ya'ni, ular jamiyatning madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlariga qarab o'zgarib boradi. Shu sababli, tarbiya usullari va rivojlanish modellarini mahalliy sharoitlarga moslashtirish zarur.

Zamonaviy dunyoda tarbiya va rivojlanish jarayonlari yangi mazmun kasb etmoqda. Texnologik taraqqiyot va globallashtirish sharoitida yangi ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega bo'lmoqda. Bu esa tarbiya va ta'lim tizimlarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

Tarbiya va rivojlanish jarayonlarida individual yondashuv muhim. Har bir shaxsning o'ziga xos xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish zarur.

Tarbiya va rivojlanish uzluksiz jarayonlardir. Ular faqat bolalik va o'smirlik davrida emas, balki butun umr davomida davom etadi. Shu sababli, umr bo'yi ta'lim olish va o'z ustida ishlash g'oyasini targ'ib qilish muhimdir.

Tarbiya va rivojlanish jarayonlarida oila, ta'lim muassasalari va jamiyatning roli katta. Bu uch tomonning hamkorligi va uyg'unligi shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi.

Tarbiya va rivojlanish jarayonlarida qadriyatlar tizimining o'rni muhim. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda zamonaviy talablarga javob beradigan shaxsni shakllantirish zarur.

Tarbiya va rivojlanish jarayonlari ijtimoiy munosabatlar tizimida muhim o'rin tutadi. Ular orqali jamiyatning ijtimoiy kapitali shakllanadi va rivojlanadi.

Tarbiya va rivojlanish jarayonlarida innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarur. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari va interaktiv metodlardan foydalanish tarbiya va rivojlanish samaradorligini oshiradi.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

Tarbiya va rivojlanish jarayonlarida refleksiya va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish muhim. Bu shaxsning o'z-o'zini tahlil qilish va baholash ko'nikmasini shakllantirib, uning doimiy rivojlanishini ta'minlaydi.

XULOSALAR

Tarbiya va rivojlanish o'zaro chambarchas bog'liq jarayonlar bo'lib, ular bir-birini to'ldiradi va kuchaytiradi. Tarbiya shaxs rivojlanishining asosiy omili sifatida namoyon bo'lsa, rivojlanish jarayoni tarbiya usullari va mazmunini belgilaydi. Zamonaviy dunyoda tarbiya va rivojlanish jarayonlari yangi mazmun kasb etmoqda. Globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida yangi ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirish, moslashuvchanlik va ijodkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega bo'lmoqda. Tarbiya va rivojlanish jarayonlarida individual yondashuv, uzluksizlik va kontekstga moslik tamoyillariga rioya qilish zarur. Har bir shaxsning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, umr bo'yi davom etadigan va mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan tarbiya va rivojlanish modellarini yaratish muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, tarbiya va rivojlanishning o'zaro bog'liqligi masalasi zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu ikki jarayonning uyg'un rivojlanishi nafaqat alohida shaxsning, balki butun jamiyatning taraqqiyotiga xizmat qiladi. Shu sababli, tarbiya va rivojlanish sohasidagi siyosat va amaliyotni takomillashtirish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va bu borada keng qamrovli tadqiqotlar olib borish zarur. Bu esa kelajakda har tomonlama rivojlangan, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan shaxslarni tarbiyalash imkonini beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

3. Musurmonova, O. (2020). Ma'naviy tarbiya asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
4. Piaget, J. (1972). The Psychology of Intelligence. Totowa, NJ: Littlefield Adams.
5. Elkonin, D.B. (1989). Izbrannye psixologicheskie trudy [Selected psychological works]. Moscow: Pedagogika.
6. Dewey, J. (1916). Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. New York: Macmillan.
7. Qodirov, A. (2018). Ta'lim va tarbiya jarayonlarining innovatsion rivojlanishi. Toshkent: Fan va texnologiya.
8. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
9. Asmolov, A.G. (2015). Psixologiya lichnosti: kul'turno-istoricheskoe ponimanie razvitiya cheloveka [Personality psychology: cultural-historical understanding of human development]. Moscow: Smysl.